

בעין חינוך

בעין חינוכית מספר 109, ב' באייר תשע"ב

נקודה טובה – בחינוך ילדינו

אתי בורג, בוגרת המכללה והמכון לחינוך ולאמונה, מלמדת בבית ספר ברמת גן

- שלום, מדברת אורית, המורה של דני.

- המורה אורית! מה קרה? מה דני עשה הפעם!?

- הוא לא עשה כלום, להפך. רצייתי לעדכן אותך שדני מתקדם מאוד, שחל שיפור בהתנהגותו, הוא עוזר לחברים, עונה

תשובות בכיתה ומגלה מוטיבציה ללמידה. אני ממש גאה בו!

- באמת? דני? דני שלי? את בטוחה? וואו, תודה... זה ממש מרגש אותי...

של אחרים, שמחה בכל דבר טוב שיש לזולתו.¹ רבי עובדיה מברטנורא מסביר שאדם בעל עין טובה הוא אדם ש"מסתפק במה שיש לו ואינו מבקש דברים יתירים ואינו מקנא כשרואה שיש לחבריו יותר ממנו".² מסופר שלאחר המכה הנוראה שניחתה על בית מדרשו של רבי עקיבא, שעל מותם של כ"ד אלף תלמידיו אנו אבלים בימים אלה, העמיד רבי עקיבא שבעה תלמידים וציווה עליהם "ראשונים לא מתו אלא מפני שהייתה עיניהם צרה בתורה זה לזה – אתם לא תהיו כן" (קהלת רבה יא). מסביר הרב יעקב פילבר³ ש"רק חבורת לומדי תורה ה"מפרגנת" זו לזו ומכבדת האחת את זולתה – רק היא המסוגלת להצליח". אם נרחיב רעיון זה נגלה כמה עוצמה טמונה באותו "פרגון" שכל אחד מאתנו נדרש לו. כשהאווירה הכללית בתוך קבוצת אנשים או חברה היא של פרגון, אהבה, מבט על הטוב והחיובי שבאחר – יש לכל אחד אנרגיות רבות להשקיע, לתת ולתרום מעצמו.

לעתים נדמה שתפקיד המורה הוא להתקשר להורי התלמיד ולעדכן אותם רק בעת שהילד עושה מעשה שלילי הדורש טיפול. משום מה אין אנו טורחים כמעט לבשר להורים על התנהגות "טובה" או על שיפור חיובי שחל אצל בנם. גם הורים התרגלו כבר למציאות שבה עיקר הקשר עם המורה (מלבד אספת ההורים) הוא על רקע דברים שליליים; יהיה זה ציון נמוך או בעיית התנהגות. תמליל השיחה שהובא לעיל, המבוסס על שיחות אמתיות, בנוי על רעיון שלמדתי ממורה ותיקה בבית הספר שבו אני מלמדת, המכונה "טלפון שבח".

הרעיון פשוט: לצלצל בכל שבוע להוריו של תלמיד אחר ולספר בשבחיו. כאשר התחלתי להתנסות בכך גיליתי כמה דבר כה פשוט משפיע באופן משמעותי כל כך. פתאום, כמו כדור שלג חיובי המתגלגל ומשפיע טוב, האם נעשית שמחה. היא מקרינה זאת לילד שחוזר בשמחה לכיתה עם מוטיבציה להמשיך ולהשקיע, וגם אצל המורה נוצרת תחושה חיובית באופן טבעי. הרעיון פשוט קסם לי ואני משתדלת בע"ה להתמיד בו...

כשהתעמקתי יותר בעניין הבנתי שמעשה פשוט זה הוא בעצם ביטוי לתפיסה עקרונית שראוי שנטפח אצלנו; תפיסה של הסתכלות דווקא על הטוב והחיובי, מבט של לימוד זכות ועין טובה – על התלמידים ועל החיים. עין טובה היא מושג רחב שעניינו בין השאר שמחה בטובם

1 על פי סיכום שיעור של הרב זלמן ברוך מלמד בפתיחה למסכת בבא בתרא בעניין 'טוב העין'.

2 פירוש רבי עובדיה מברטנורא למשנה, אבות ב, ט.

3 מתוך מאמרו של הרב פילבר "מרובים העושים את התורה",

http://www.kipa.co.il/jew/holidays/Lag_BaOmer/4498

6.html, חולץ אייר תשע"ב.

ידועה לכולנו מעלתה של ההסתכלות החיובית וכוח פעולתה במציאות. כשאדם מסתכל על האחר באופן חיובי ומשדר לו שהוא מאמין בו וביכולתו להצליח – יש ל"נבואה" כוח להגשים את עצמה. כך בחינוך וכך גם בשאר תחומי החיים. כשאדם מצליח להסתכל על עצמו, על זולתו ועל המציאות כולה באור חיובי וטוב, יש בדרך כלל השפעה ישירה על סביבתו ועל עצמו. זה נכון בזוגיות, ביחסים בין בני אדם וגם בסתם יום של חול כש"מפספסים" אוטובוס או נתקעים בפקק. כשהפקק מתארך יש באפשרותנו לראות הכול באור שלילי ולהתעצבן, או לחלופין לנסות "לקחת אוויר" ולהחליט לבחור להסתכל על המציאות בעין חיובית יותר.

להסתכלות חיובית יש השפעה מכרעת בחינוך. כך בחיים האישיים ובפקקים בדרכים, ועל אחת כמה וכמה בחינוך נפשות. רבות נכתב בתחום הפסיכולוגיה על אפקט פיגמליון שלפיו האופן שבו אנו בוחרים לפרש מצב קיים משפיע על עצמנו ועל האנשים באותה סיטואציה. כך כשמורה מעודדת מעשה חיובי, ולו הקטן ביותר, היא משפיעה על התלמיד להמשיך בכך ולהשתדל יותר. אמירה כמו: "איזו תשובה יפה, דני" תעודד את דני להמשיך להשתתף גם אם תשובתו הראשונה לא הייתה המבריקה ביותר שנשמעה בחלל הכיתה. זה נשמע פשוט והגיוני, אך בפועל קשה ליישום. הקושי ליישום נובע מכך שאם לעתים קרובות דני מפריע למהלך השיעור קשה לנו למצוא בתוכנו את הכוחות לשנות מבט ולהחמיא לו כאשר הוא סוף סוף השתתף בשיעור. אך אם נמצא בתוכנו את הכוחות להחמיא לו ולהעריך אותו הוא יחוש זאת וישחזר יותר ויותר את ההתנהגות החיובית הקטנה שמצאנו. כך יתגלו בו כוחות להשקיע ולהשתדל, ובעיקר להאמין בעצמו.⁴ בהמשך לתהליך זה, תקבל אימא של דני טלפון מהמורה, ולראשונה מזה זמן רב היא לא תשמע מה עולל דני ואיך הפריע, אלא כמה הוא תורם לכיתה ומתקדם. שלוש הדקות של שיחה זו, שהן חלק מעבודת עומק שלנו על תכונת "העין הטובה" והסתכלות חיובית שלנו, עשויות לשנות הרבה בתפיסתה של האם ולגרום לה לשדר אמון בדני. בזכות הכוחות שיקבל דני מהבית, יחד עם הגישה החיובית של המורה כלפיו, בעזרת ה' ילמד דני להאמין בעצמו וביכולתו להצליח, ומכאן דרכו סלולה.

עבודה לא פשוטה היא, עבודת החינוך ועבודת המידות. אך אם נלמד להאמין בעצמנו, למצוא את הטוב שבנו, ואת הטוב שבאחרים – לבטח עולמנו יראה טוב יותר ותרבה אהבת חניס בין כולנו.

הרהורים חינוכיים

- א. הצעתה המעשית של אתי פשוטה. פעם בשבוע להתקשר בטלפון להוריו של תלמיד אחר, ולספר בקצרה בשבחו. מה יגרום לנו לאמץ הצעה זו בפועל ואף להתמיד בה לאורך זמן?
- ב. באילו תחומים נוספים ביכולתנו להרבות אור וטוב באמצעות מעשים קטנים ופשוטים?
- ג. מה גורם לנו להתלונן על מעשים בעייתיים, ולהתייחס למעשים טובים כ"מובנים מאליהם"?

"והתבוננת על מקומו ואיננו" (תהלים, לז, י) [...] על-ידי שמוצאין בו עוד מעט טוב, איזה נקודה טובה, ודנין אותו לכף זכות, על-ידי-זה מוציאין אותו באמת מכף חובה לכף זכות" (ליקוטי מוהר"ן רפ"ב).

- א. מי שמוכנה לשתף את כלל הבנות במחשבות בתחומי החינוך והחיים, המתאימות לרוח של 'בעין חינוכית', מוזמנת לשלחן אליי: vyg8@zahav.net.il.
- ב. ניתן לעשות מנוי אישי (ללא עלות) על דפי 'בעין חינוכית'. נא לפנות לשרון: sharonz@orot.ac.il.
- ג. נשמח אם תפיצו את הדברים הלאה, למשפחה ולחברים מחוץ למכללה.

4 כמובן שאין זה סותר הצבת גבולות, ואף שימוש בשיטות ענישה לפי הצורך, אך כדאי להיות מודעים לאיזון שבין הדגשת החיובי להדגשת השלילי, בין "המקל והגורר". אמנם אין זה המקום כעת, אך עניין זה אכן מהווה דילמה בפני עצמה שראוי לדון בה. מכללת אורות ישראל, בעין חינוכית 109, ב' באייר תשע"ב